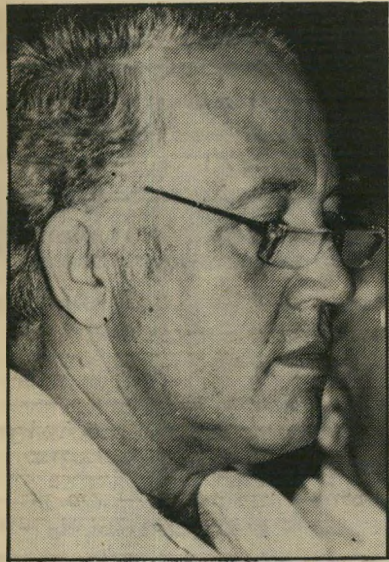

מי מריבה גד יעקובי בסימון-שאלה

לד"ר גיקול ומיסטר הייד של רוברט לואי סטיבנסון קמה באחרונה מהדרה ישראלית חיוורת, מגוחכת ואבסורדית, ושמה גד יעקובי.

בשבוע אחד הגיעו לידי שני כתבים מקוטבים הנוגעים לשרה-חבורה לשעבר. האחד, שירים שכתב המלשורר גד והאחר: ספר פוליטי וחסר מעוף, חיבר ח"כ יעקובי.

אתחיל בפמפלט הפוליטי של ח"כ יעקובי שראה אור תחת הכותרת קריאת כיוון. בפמפלט זה נוהג ח"כ יעקובי ככתיב שראשה טמון בחול. בכמה פרקים מפריח ח"כ יעקובי בלונים מילוליים של עסקן פוליטי, המתעלם מהתנהגותו בתקופה שבה היה בשילטון, התנהגות שיש לה חלק ונחלה בסחף שבא לישראל אחרי נפילת מיפלגתו מפסגות השילטון. ח"כ יעקובי מצטט את הקלישאה השחוקה של מורו רובו דויד בן-גוריון, שצעק לעבר המון שזעק אליו, לחס: בשנת 1927: לחם. אין לי עתה, אבל חזון יש! ובפמפלט שלו מעניק ח"כ יעקובי חזון משומש.

ח"כ משורר יעקובי משורר גד וח"כ יעקובי

הפמפלט של ח"כ יעקובי נקרא כגילגול השמונים של מפלטים קודמים, שאותם פירסם ברבים מנהיגו **שימון סרס**. מתחת לכותרות בנוסח: מול פרשת המים; בבל וירושלים; אינפלציה השפל - סוף המירוץ; התיכונן הדמוקרטי; שלילת הגולה ומרכזיות העלייה; שותפות במקום צדקה; הביטחון; טל ואתגר; פיתוח ומלחמות; היעדים והגשמתם; הפריצה התעשייתית; החון האנושי ומיפנה הכרחי - מפנה אפשרי - מצפה ח"כ יעקובי את ההבלים הירחמיאליים הישנים של מפא"י כשנות החמישים. ח"כ יעקובי אינו מביא בקריאת כיוון כשורה כלשהי וגם לא אלפית של כשורה. קריאת כיוון הוא מלל צפוף וציני של פוליטיקאי שחוק, שהמילים ומשמעותיה המילה אינן את ערכן בעיניו. קריאת כיוון מתעלם לחלוטין משותפותו של ח"כ יעקובי בממשלות המערך האחרונות, ובחלקו בהן ובנפילתן. מהפמפלט קריאת כיוון לא תקום תחייה פוליטית כלשהי.

לעומת ח"כ יעקובי, הרי שהמשורר גד מזמר זמירות אחרות (אם נתעלם מהעובדה שח"כ יעקובי, המשמש כנסת כיו"ר ועדת-הכלכלה, דאג להעניק סכום כסף לא מבוטל לאכסניה הספרותית של סימון קריאה, ברומה לח"כים הדתיים המממנים בהקצבות אשיות דומות ישיבות). בחוברת החדשה של כתיבה-סימון קריאה, ראו אור ביכוריו כמשורר. כבר בשיר הראשון בין הייגט להמפסטוד, שאותו חיבר בלונדון 17 באוגוסט 1981: הוא מגלה בחריזה אינפנטילית למדי: **מציבתו של קרל מארקס / עשוייה משיש ואותיותיה מזזהב / ואין עין צומח ממנה / ואין שורש מכה בה... עין המשורר** של יעקובי, מגלה את העצים שאינם צומחים ממצבה זו, ומתעלמת מהכתובת הפילוסופים רצו להבין את העולם - אנחנו נשנה אותו!

בשיר אחר, הנושא את הכותרת כור גרעיני, כתב המשורר גד את הדיכוי מהחלטותיו של ח"כ יעקובי שהגיע לכנסת, לפני שנים רבות כילד הפלא של מיפלגת בן-גוריון רפ"י, המיפלגה שהביאה למוח-התיכונן את הכורים הגרעיניים.

אפשר להבין את עורכי סימון קריאה, שהקצו ארבעה עמודים מתוך חוברת של יותר מ-600 עמודים למשורר גד, כרי לזכות במתן של ח"כ יעקובי, שהרי קשה בימים אלה לממן כתבי-עיתון ספרותי מעולה. אפשר להבין את עורכי סימון קריאה, שעצמו עיניהם לנוכח מסעותיו של המשורר גד למרכז החלל על-שם קנדי, פלורידה וחדרד למיאמי-ביץ', שאותם הנציח בחרוים גרועים. אם אייכותו הפוליטית של ח"כ יעקובי שווה לאיכותו השירית - מן הסתם משהו משובש בפוליטיקה הישראלית.

גד יעקובי - קריאת כיוון; הוצאת עס-עובר - תרבות וחינוך; 125 עמודים (כריכה רכה).

הישן בערים, את הרכב האוכלוסיה שבמושבות, את המגיעים על חסדי הברון רוטשילד.

זיכרונותיו של אליהו שייך, הינם בכתיבת ספר היסטוריה, שניתן ללקט מתוכו פרטים מאלפים העוסקים באותה תקופה.

דוגמה לניקיון תיאוריו של אליהו שייך מצוייה בפרק ראש פינה, שבו הוא מתאר את דרכו לשם מצפת: **מן העיר הזאת לא היה שום דרך ללכת לגעני (אני הוספנו לקרא בשם געני לצד המושב ערבים ובשם ראשי-השב קראנו לחלק שבו דרים המתישבים היהודיים); עדיין היה צריך להעטיל ברכיבה על סוס בהרים תלולים, ובהגיעך לצד השני היה עליך לרדת ארצה ולמשוך את בהמתך אחרך. בי מחמת האבנים המתגלגלות מוטבטח היה לך שתדעין את משרקתך אם תתקש להישאר על-גבי הסוס. הקפדתי לעוף לכל סקידניו שייחורו בדתם מן הצד הזה. הבל מצאו שהיה הדין עמי. רק שליט. אחד הגנבים הצעירים, ביקש להישאר רכוב על סוסו בירידה הזאת. הוא היה לבדו. הסוס נפל עמו. זמךמה נשאר נטול הבה. לבסוף שבה אליו רחוק הוא נשבע, באיחור-מה, באותו ערב מן האגדה, ששוב לא יקרה לו בדבר הזה...**

זיכרונות של אליהו שייך, הוא תעודה מרתקת על סוף המאה שעברה בארץ-ישראל, תעודה שהיא מנכסי צאן הברזל של אותו זמנן ספרותי תיאורי ויצאדופן, המביא את סיפור התיישבותם של היהודים בארץ. גם תרגומם של **אהרון אמיר**, לעומת תרגומים אחרים שלו, הוא בעל קריאת מניחה את הרעת. ספר מומלץ ביותר.

אל לישכתו של פקיד הברון רוטשילד אליהו שייך, מנגנת לפניו צייקונסקי כפנסתורו, כדי להוציא ממנו תמיכה כספית לאיכרי ראשי-פינה, בעוד שהוא מנסה לאונסה: **(יצירי התלקחו והוא אימץ אותה אל גופו בכוח מפתיע, ממלמל לתוך שירה מתיקויות בצרפתית...)** היא שולפת את אקדוחה, מאיימת עליו, יורה במגעול החרר ונמלטת מפניו.

בימים אלה הצטרף למרץ ספרי תולדות ארץ-ישראל סיפורו של **אליהו שייך זיכרונות 1883-1899**, ספר שבו נחשפת דמותו של אחד מהשנויים במחלוקת שבין מיישבי הארץ בסוף המאה שעברה. זיכרונותיו של שייך, שנשתמרו עם השנים בכמה גרסות של כתבי-יד בצרפתית, מביאים את סיפורו של שליח הברון אדמונד דה-רייטשילד, שביקר בארץ 22 פעם, ומביא בזיכרונותיו תיאור מרתק של המושבות היהודיות ומסעותיו בארץ-ישראל ובטוריה.

סיפורו של אליהו שייך הוא אחד המיפויים המעולים ובעלי איכות ספרותית-עודית מעולה של אותם ימי ראשית בארץ-ישראל. לתיאוריו ולזיכרונותיו מביא שייך שירותים שונים מארץ-ישראל בשני העשורים האחרונים למאה שעברה, שירותי המושבות, מיבניהן, לבוש תושביהן, שייך, שהוא בעל עין בוחנת, מתאר כל שניתן לתאר - את מינהגי הערבים, מינהגיהם של הספרדים והאשכנזים בני הישוב

אליהו שייך - זיכרונות 1883/1899; עברית: אהרון אמיר; מבוא והערות: שמעון שורצפוקס; הוצאת יד יצחק בן צבי; 252 עמודים (כריכה רכה).

רישאר בלך ואחרים. תיארונו זה, בהנהגת מיכאלס, ריכו מסביבו יוצרים בפרץ מארקיש, יצחק באבל וסופרים יהודיים אחרים, שאף חיברו מחזות במיוחד לתיארונו זה.

נטליה ופסימיכאלס מציגה את אביה ככך אנוש, על מעלותיו ומגורעותיו. ביצורו, תשוקותיו ובכוחותיו, כאדם בעל ביקורת עצמית, שאף אמר על עצמו: **הייתי רוצה למשכן את הפנים שלי בבית-העובט ולאבד את הקבלה**. ובין שימחותיו ויוגנותיו של מיכאלס מוליכה בתו את סיפורי-חיו. אל אותו רגע-שיא, של עבודתו על תפקיד המלך ליר (סברתי כי דרכו של ליר בטרגדיה מוליכה לא מוזיקנה אל המוות, כי אם מאדיאולוגיה ישנה, משומשת וסבלואטיית הרבה יותר). על הצגת המלך ליר בביצוע מיכאלס, כתב המבקר הבריטי המהולל גורדון קרייג בשנת 1935 שראוה על בימת מוסקבה: **עכשיו ברור לי על שום מה אין בתיארונו האנגלי שקפסיר אמיתי, מושם שאף בו שחקן כמו מיכאלס**.

אבי שלמה מיכאלס הוא ביוגרפיה מרתקת אודות חייו ומותו של שחקן יהודי, אולי הגדול מכולם, סיפורו של איש תיארונו, שהצליח להקים את גדול התיאטרונים היהודיים עד כה (וכונתי גם לאלה המציגים בעברית בישראל). סיפור מיכאלס הוא גם סיפור המאבק על תרבות יהודית בכרית-המועצות, מאבק שהגיע לקיצו עם מות מיכאלס ורצח חבריו הסופרים - סיפור שעליו מעירה הבת כבר בהקדמה, תוך שהיא מצטטת **מסטאניסלב זולליץ**: **בל דור דור יש לו ימיה-בנייניו! וכצדק, היא ממשיכה, ומעירה על הרנסאנס התיאטרוני שאביה העניק למחזאות היהודית**.

קריאת אבי שלמה מיכאלס מעוררת שאלה אחת, והיא מדוע התיאטרונים הממלכתיים בישראל מציגים את זבלוני הקרשים שלהם, מבלי שינסו אפילו להתמודד במורשת התרבותית, בה התמודד מיכאל ויכול לה.

כל מי שחפץ להבין את עליבותו של התיאטרון הישראלי, ואת קטיעת שורשי התרבות המיוחדת-אירופיים של התרבות הישראלית, מומלץ לו לקרוא ספר זה, שהוא תעודה מהמעולות שבנושא זה.

זיכרונות

שייך

בסיפרה הנהדר גיא אוני, מספרת **שולמית לפיד**, על גיבורת סיפרה **סאניה סילס**, הנכנסת

מתיישב שייך נסיונות אונס בראשי-פינה

ההילוך ההיסטורי של הקיבוץ. פרט, שביצירות האחרים (ובעיקר ביצירות "דור הפלמ"ח) נשחק ונרמס עד עפר.

את מעגלות קראתי כמה פעמים במהלך השנים. כל קריאה חוזרת העניקה לי טעם נוסף בספר רגיש זה, שלהערכתי, בעוד כמה עשרות שנים, יימנה עם הקלטיקה של הספרות הישראלית, בעוד שספר כמו זיוונים זה לא הכל, שהיה "שערוריה ספרותית" של סוף שנות השבעים, ייעלם כלא היה.

זהו כוחה היצירתי של יצירת-אמת. מעגלות מומלץ ביותר, למרות שהנופך השערורייתי שלו, מלפני קרוב ל-40 שנה, נשחק עם השנים אך מבלי ששחיקה זו תפגום כהוא זה בערכו הספרותי.

תרגום

מיכאלס

ב-13 בינואר 1948 נדרס למוות, בפקודת **סטאלין**, השחקן היהודי **שלמה מיכאלס**. זה היה האות הראשון לפתיחת מסע הטרור לקטואלים היהודיים בכרית-המועצות.

מיכאלס נולד ב-1890. ב-1918 הצטרף לסטוריו הדראמתי היהודי של **אלכסנדר**

שחקן מיכאלס בתפקיד המלך ליר

גרנובסקי, להקה שהפכה מאוחר יותר לתיאטרון היהודי הממלכתי בכרית-המועצות. מיכאלס היה כוכב הלהקה, ועם מות גרנובסקי נתמנה למנהלה. הוא היה שחקן רבי-גוני, תפקידיו היו ממיטב הרפרטואר של תיאטרון היידיש, מיצירות **שלום עליכם**, **מנדלי מורם**, **אברם גולדפארן**. אחר מתפקידיו הגדולים היה המלך ליר.

באחרונה ראה אור סיפרה של בתו **נטליה ופסימיכאלס**, המתגוררת בישראל, אבי שלמה מיכאלס * שהוא המיסמך בה"א-הירדני על תרבות תיאטרון היידיש בכרית-המועצות, וסיפור חייו של שחקן מהולל זה. נטליה ופסימיכאלס הצליחה לשחזר ולשזור את סיפור אביה, מימי לדותו (שלמקה בדה-שירה עשרה ראה בדמותו של יהודה המכבי תפקיד סול, גיבור שבו מתמזגים שני יסודות מנוגדים. השוללים זה את זה...)

מיכאלס היה ההפך מה-אידאל של שחקן תיאטרון. בתו מתארת אותו בהגיעו לתיאטרון בפטרבורגאר הרעבה, ב-1918: **בבן שלושים, נמוך-קומה, רזה, מבוער ביותר, שפתו משורבבת ואפו פחוס, אך גם מגובנן משהו שיער מצחו הגבוה מידרל הידלך, קוצצות זקורות בצדקו ומבט עיניו ער...** ועד מהרה הופך מיכאלס לכוכב של התיאטרון הממלכתי היהודי במוסקבה.

כאן מובא סיפור צמיחתו של אותו תיאטרון מפואר, שהחל כקולקטיב תיאטרוני, בדומה לאחיו העברי הבומה. אך בניגוד להבימה היה זה תיאטרון יוצר. תיאטרון שהתמודד בהצלחה עם המכשפה, לילת בשוק הישן, מסעות בנימין השלישי - תיאטרון שביציאתו בשנת 1928 למסע הצגות בערי אירופה, עורר את פליאתם של **מאכס ריינהארדט**, זאן

נטליה ופסימיכאלס - אבי שלמה מיכאלס; הוצאת הקיבוץ המאוחד; עברית: מנחם בן-אירי; 184 עמודים (כריכה רכה).